

Posudek diplomové práce Vojtěcha Veselého: Lexikální prostředky neurčité kvantifikace v současné češtině

Předložená diplomová práce se zabývá závažnou a obtížnou problematikou. Jak diplomant v úvodu konstatuje, této tematice u nás dosud nebyla věnována soustředěnější ani ucelenější odborná pozornost.

Přednosti této práce, které chci zdůraznit hned v úvodu posudku, jsou jasná koncepce práce, její metodická i metodologická promyšlenost založené na přesně stanoveném úkolu a cíli analýzy jazykového materiálu: vedle syntaktické, morfologické, příp. stylové charakteristiky neurčitých kvantifikátorů předložit (za pomoci binárních modelů, představujících obecné významové typy kvantifikace) především jejich detailnější rozbor lexikálněsémantický. Zaměření na jednoznačně vymezený typ kvantifikátorů i na dané zdroje excerptce, tj. především texty z Českého národního korpusu (SYN2000 a SYN2005), popř. modelové věty vlastní, se pozitivně odráží v kompozici a členění diplomové práce. Je uspořádána přehledně, logicky a symetricky (co do postupu a popisu analýzy jednotlivých kvantifikátorů).

Práce obsahuje úvod, tři hlavní části, závěr (s přehlednou tabulkou kvantifikátorů s jejich sémantickými, gramatickými a stylovými vlastnostmi), resumé a seznam odborné literatury. V první části diplomant představuje základní pojmy a jejich výklad v dosavadní odborné literatuře, v druhé části zavádí vlastní pojmový aparát a formuluje obecnou koncepci neurčité kvantifikace. Prokázal přitom svůj odborný lingvistický přehled i vědomí širě problematiky. Důležité je jeho průběžné srovnávání vlastních interpretací s některými (i tradičními) lingvistickými pojetími, názory a klasifikacemi (viz např. nejednoznačné slovnědruhové zařazení některých zkoumaných lexémů). Z nedostatku vyhovujícího dosavadního pojmosloví se proto mnohdy pokouší zavést i některé vlastní termíny či označení (např. *substantivum s kvantitativním významem* – na rozdíl od vlastních kvantifikátorů, *bázový komponent kvantifikace* a jeho typy: *kvantum standardní, subjektivně / intersubjektivně vázané, reálné a objektivně vázané, kvantifikace primární a sekundární* apod.).

Třetí a nejrozsáhlejší část práce je věnována analýze vybraných kvantifikátorů: postupuje se podle jejich rozdělení na kvantifikátory autosémantické (dále členěné na kvantifikátory hodnotící udávané kvantum jako větší nebo jako menší než kvantum bázové) a synsémantické (částicové). Záslužná je diplomantova odvážná snaha o podrobnější sémantickou analýzu, včetně postižení jemných sémantických odstínů kvantifikátorů (viz např. na s. 46 analýza příkladu 57 odlišením specifické mnohostní kvantity nebo na s. 72 obsahová omezení rozsahové kvantifikace u kvantifikátoru *kupa* : nelze kvantifikovat entity látkové a amorfni, protože ve svém základním významu lexém *kupa* označuje entitu, která tvar má).

Diplomová práce Vojtěcha Veselého mj. znovu potvrdila, že kvantifikátory představují velmi specifické, komplexní, komunikačně důležité, funkční a frekventované, nicméně pro lingvistickou analýzu obtížné lexikální prostředky. Některé ze závěrů a návrhů práce by mohly sloužit jako podněty pro přesnější charakteristiku kvantifikátorů vůbec, a to zejména z hlediska jejich sémantiky (včetně jejich pragmatických a textově-komunikačních aspektů).

Vedle již zmíněných koncepčních, kompozičních a obsahových kladů diplomové práce bych ráda vyzdvihla celkovou velmi dobrou jazykovou úroveň práce. Diplomant formuluje jasně, srozumitelně, se smyslem pro přesnost a detail. Příkladné je také jeho začleňování odborné literatury včetně citace bibliografických údajů, používání, funkčního desetinného třídění, poznámkového aparátu, grafické názornosti (grafů) atd. Prokázal schopnost samostatné práce, úsudku, zobecňování a

vyvozování dílčích závěrů. Závažnější obsahové ani formální nedostatky jsem nezaznamenala, následující připomínky jsou vesměs pouze dílčí (některé interpretace se jeví jako diskutabilní či nejednoznačné):

1. Lingvistická terminologie

s. 25: *bázový komponent* = báze neurčité kvantifikace, *udávané (udané) kvantum* – v zájmu symetrie a shodné motivace těchto diplomantových termínů pro dva prvky binární struktury kvantifikátorů bych volila zjednodušení na dvojici: *kvantum bázové* a *udávané / udané* (jak je ostatně užito v práci dále).

2. Věcná stránka

s. 27: lexémy *několik* a *pár* se volně řadí ke kvantifikátorům druhé skupiny, tj. synsémantickým, částicovým – v obsahu a v práci jsou však zařazeny mezi kvantifikátory autosémantické, a to hodnotící kvantum jako menší než kvantum bázové – proč?

s. 32, příklad 7 (*mnoho četl*) a 8 (*mnoho toho přečetl*) – hodnotí se jako změna rekce – zde se jedná spíše asi o změnu valence slovesa, výraz *mnoho* má kvantifikační význam pouze v příkladu 8 (ve spojení s numerativem *toho*), kdežto v případě 7 jde spíše o vyjádření frekvence čtení

s. 33: „sekundárně může být *mnoho* kvantifikováno pomocí výrazů *velmi, hodně* nebo *strašně*“ – příklad na sekundární kvantifikaci pomocí *hodně*?

s. 44-45, příklady 51: *Natrápil ses nás už dost.*; 52: „*Nadělal jste už dost svinstva,*“ *řekl jsem pomalu...*

- jde skutečně o kvantifikaci času, po který děj probíhá?

s. 48, příklad 63: *Místnost nebyla dost temná na to, abychom v ní něco mohli vidět.* – je tento modelový příklad smysluplný? (srov. logické: *Místnost byla příliš temná na to, abychom v ní něco mohli vidět.*)

s. 54, příklad 71: souhlasím s pragmatickým aspektem kvantifikace (na rozdíl od kvantifikátoru *málo*), navíc lze blíže interpretovat jako eufemistickou

s. 62: „kvantifikátor *až* vyjadřuje buď prosté kvantum velké, nebo kvantum přílišné“ – o prosté kvantum zde jde asi pouze o jediné?

s. 64: kvantifikátor *až* – „kvantum udávané a bázové může téměř splývat“ -?

s. 67-69: formulační nepřesnosti při rozlišování lexémů *spousta, spoustu* – „v nominativu (příklad 131) a akuzativu (příklad 132) jsou tvary obou číslovek homonymní, číslovka užitá akuzativně umožňuje dvojí interpretaci“ – lze opravdu tvar *spoustu* chápat jako nominativ?

„Zajímavé je, že při užití tvaru *spousta* podobná dvojznačnost nevzniká...“ – tj. rozlišení pozice, kterou zaujímá agens a patiens – to ale vyplývá z tvarového odlišení nominativu a akuzativu daného deklinačního typu (vzor *předseda*)

s. 68: „Zdá se, že neproměnný tvar *spousta* se objevuje jenom v nominativu“ – proč „neproměnný“? (za neproměnný se dále považuje lexém *spoustu*)

s. 69, příklad 144: „... *celá spousta kresbiček...*“ - jistě jde o vytýkáci funkci výrazu *celý*, ale zřejmě se nedá vyloučit ani rys kvantifikace (*celý* jakožto totalizátor, viz jeho primární lexikální význam)

s. 70, příklad 149: „*A vždycky když sněží, hned vyběhne a otravuje tu bílou spoustu lopatou.*“ – lze hodnotit jako lexikalizaci, srov. obdobně na s. 77 d., kde se tento příklad hodnotí jako expresivní, srov. též etymologii slova (J. Rejzek, Český etymologický slovník. LEDA, Praha 2001, s. 595: „co se spustilo - velké množství vody, sněhu apod.“)

s. 75: substantivum *houf* nelze za kvantifikátor považovat x s. 76: „V některých kontextech nejsme schopni rozhodnout, zda výraz *houfy* interpretovat jako kvantifikátor, nebo jako substantivum s kvantitativním významem“ (substantivní pojetí podporuje představa či pojem „útvary, útvarovosti“ – v práci také výše zmíněný)

s. 79: substantivum *hromada* se právě kvůli svému útvarovému významu s látkovými jmény obtížně spojuje – co např. *hromada písku*?

s. 85: deklinace substantiva *peníz* – pravidelně podle vzoru stroj (*dva peníze*), pluralium tantum nelze formálně spojit s číslovkou základní (jak je zde uvedeno), ale se souborovou (*dvoje peníze*), lze je počítat – zmíněné spojení *několik peněz* existuje, ale znamená „několik mincí“, proto uvedené *mraky peněz* je formálně správné pro oba lexémy, ale pragmaticky pravděpodobnější pro použití pluralia tantum

s. 88: interpretace spojení *trochu moc* jakožto sekundární kvantifikátor nebo stylový modifikátor – opět lze zvažovat faktor lexikalizace (viz příklad 9 – „... *těch flašek ... bude trochu moc*“), podobně i v dalších případech lze zvažovat tendenci k lexikalizaci, významové ustálenosti, např.: s. 46, příklad 59 *trochu víc než dost*, příklad 60 *ani dost málo*, příp. tendenci k frazeologizaci, např. s. 80, příklad 185: *pěkná hromádka peněz*, s. 99, příklad 48: *vystačit s málem, spokojit se s málem*

s. 89, příklad 10: (*má*) *tak trochu strach* - ano, modalitní funkci lze přiznat, srov. např. *jakýsi strach*

s. 92: *trochu / trošku, trošičku* – zmíněnému velikostnímu rozdílu mezi kvantem udávaným a bázevým napovídá i slovtvorná, deminutivní povaha u *trošičku, trošinku* (v příkladě 20, tamtéž lze považovat užití navíc za eufemistické: „... *máš trošinku nemocnou hlavu*“)

s. 116: příklad 35: míra „kvality Karla“ –jde o příklad 36 (asi překlep)

3. Formální stránka

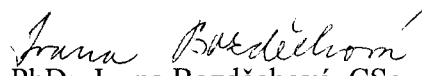
s. 29: „kvantifikátory, které se nejčastěji objevovali“ – pravopis!

s. 121 – Závěr: pro větší přehlednost by bylo výhodné kritéria možné klasifikace kvantifikátorů vydělit (číselně či abecedně uspořádat)

Shrnutí a závěr posudku

Práce Vojtěcha Veselého podle mého názoru zcela splňuje požadavky kladené na diplomovou práci, vykazuje vysokou odbornou úroveň, a proto ji ráda doporučuji k obhajobě. Navrhuji klasifikovat ji stupněm „výborně“ a předložit ji jako práci rigorózní.

Praha, 27.8. 2006

PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.
vedoucí diplomové práce